

Inhoudsopgave

Online studiemateriaal	11
Dankwoord	13
Inleiding	15
Kerndoelen	16
Leeswijzer	17
Opbouw	17
Woordgebruik en begrippen	18
Afkortingen en aanspreekvorm	18
Legenda	19
1 Genderdiversiteit en seksuele diversiteit	21
1.1 Inleiding	22
1.2 Seksualiteit, intimiteit en erotiek	23
1.3 Praten over seksualiteit	26
1.4 Genderidentiteit: terminologie	31
1.4.1 Transgender personen	32
1.4.2 Intersekse	34
1.5 Seksuele gerichtheid: hetero – homo – bi	35
1.5.1 Beleving – gedrag – zelfbenoeming	37
1.5.2 Bisexualiteit	39
1.5.3 Panseksueel en queer	40
1.6 Seksuele gezondheid	41
1.6.1 Definitie seksuele gezondheid	41
1.6.2 Seksuele rechten van de mens	42
1.6.3 Seksueleminderheidsstress	42
1.6.4 Houding tegenover seksualiteit	44
1.7 Maatschappelijke acceptatie	44
1.7.1 Homoseksualiteit	46
1.7.2 Lhb-jongeren	51
1.7.3 Bisexualiteit	52
1.7.4 Transgenders	53
1.8 Samenvatting	54

2	Seksuele ontwikkeling bij kinderen	55
2.1	Inleiding	56
2.2	Seksueel gedrag van kinderen	58
2.3	Seksuele ontwikkelingsfases in de kindertijd	63
2.3.1	Babyfase (0 tot 2 jaar)	63
2.3.2	Peuterfase (2 tot 4 jaar)	64
2.3.3	Kleuterfase (4 tot 6 jaar)	64
2.3.4	Jonge kind (6 tot 9 jaar)	64
2.3.5	Oudere kind (9 tot 12 jaar)	65
2.4	Ontwikkeling van de intimiteit	66
2.5	Gendersocialisatie in de kindertijd	67
2.6	Cultuur en religie	70
2.6.1	Seksualiteit bij moslims	71
2.6.2	Seksualiteit in orthodox-christelijke gezinnen	74
2.7	Seksuele ontwikkeling bij lhbt-kinderen	75
2.8	Samenvatting	78
3	Seksuele ontwikkeling van jongeren	79
3.1	Inleiding	81
3.2	Soloseks	81
3.3	Stapsgewijze seksuele-interactiecarrière	81
3.4	Seksueel gedrag van jongeren	83
3.5	Beleving van seksualiteit bij jongeren	88
3.6	Het seksuele script	91
3.7	Gendersocialisatie	92
3.8	Cultuur en religie en gendersocialisatie	94
3.8.1	De westerse cultuur	94
3.8.2	Orthodox-christelijke jongeren	95
3.8.3	Moslimjongeren	97
3.9	Seksuele ontwikkeling bij lhbt-jongeren	101
3.9.1	Coming-out	101
3.9.2	Autochtone lhb-jongeren	105
3.9.3	Islamitische homojongeren	107
3.9.4	Transgender jongeren	108
3.10	Lichaamsbeeld	110
3.11	Grenzen en wensen	111
3.12	Dating en sexting	113
3.12.1	Prevalentie	114
3.12.2	Beleving en waardering	114
3.12.3	Risico's	114
3.12.4	Wet- en regelgeving	115
3.13	Samenvatting	116

4	Seksuele en relationele voorlichting en vorming	117
4.1	Inleiding	119
4.2	De geschiedenis van de voorlichting	119
4.2.1	De voorlichtingsbenadering	120
4.2.2	De vormingsbenadering	121
4.2.3	De emancipatorische benadering	121
4.2.4	Een benadering kiezen	122
4.3	Seksuele vorming in de eenentwintigste eeuw	124
4.4	Theorie over seksuele vorming	126
4.4.1	Communicatietheorie	126
4.4.2	Theorie van gepland gedrag	129
4.4.3	Vooroordelen en stereotypering	131
4.4.4	De effectiviteit van anti-lhbt-discriminatiecampagnes	132
4.4.5	De effectiviteit van antidiscriminatiecampagnes	134
4.5	Voorlichting en preventie	137
4.5.1	Preventie soa's	137
4.5.2	Preventie tienerzwangerschappen	139
4.5.3	Preventie seksueel geweld	140
4.5.4	Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling	140
4.5.5	Preventie online grensoverschrijdend seksueel gedrag	141
4.6	Samenvatting	142
5	Seksuele vorming op de basisschool	143
5.1	Inleiding	144
5.2	Samenwerking tussen ouders en leraren	145
5.3	Doelen formuleren	146
5.4	<i>Kriebels in je buik</i>	146
5.5	<i>Wonderlijk gemaakt</i>	150
5.6	<i>Rots en Water</i>	150
5.7	<i>Vlaggensysteem</i>	151
5.8	Burgerschapsvorming en seksuele vorming	155
5.9	Samenvatting	157
6	Seksuele vorming in het voortgezet onderwijs	159
6.1	Inleiding	160
6.2	Teamsamenwerking	162
6.3	De rol van de ouders	163
6.4	Veiligheid	164
6.4.1	Zorgstructuur	164
6.4.2	De eerste les	165
6.5	Practicum: 'de eerste keer'	165
6.6	<i>Lang Leve de Liefde</i>	167

6.7	Andere thema's	169
6.7.1	Mediawijsheid	170
6.7.2	<i>Je Lijf, je Lief!</i>	172
6.7.3	Genderspecifiek onderwijs	172
6.7.4	<i>Can You Fix It?</i> Maak seks lekker duidelijk	173
6.7.5	Duale controle	173
6.7.6	Praten met je kind over seks	175
6.8	Samenvatting	175
7	Lhbt-inclusief onderwijs	177
7.1	Inleiding	180
7.2	Evaluatie onderwijs seksuele en genderdiversiteit	180
7.3	De school	183
7.4	Nieuwe kerndoelen	184
7.4.1	Bestaande kerndoel seksuele diversiteit vo	184
7.4.2	Programmadoelen seksuele diversiteit vo	184
7.4.3	Nieuw concept-kerndoel vo	185
7.4.4	Bestaand kerndoel po	185
7.4.5	Programmadoelen seksuele diversiteit po	186
7.4.6	Nieuw kerndoel po	187
7.5	De leerling	188
7.5.1	Heteroseksuele leerlingen	188
7.5.2	Lhbt-leerlingen	188
7.6	De leraar	189
7.6.1	Lhbt-negativiteit duiden	190
7.6.2	Lhbt-negativiteit bestrijden	190
7.6.3	Coming-out van de leraar	191
7.7	De lessen	191
7.7.1	Effectieve lesactiviteiten	192
7.7.2	Tips voor de lessen	193
7.7.3	Vooroordelen en stereotypen bestrijden	194
7.7.4	Vooroordelen over lhbt	195
7.8	GSA: Gender & Seksualiteit Alliantie	197
7.9	Samenvatting	199
	Epiloog	201
	Literatuurlijst	203
	Register	217
	Over de auteur	223